

*Костю Світлана Йосипівна,
Гричка Вікторія Іванівна
Мукачівський державний університет,
м. Мукачево, Україна*

ВПЛИВ РІВНЯ ДОМАГАНЬ ТА САМООЦІНКИ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Актуальність дослідження обумовлена, перш за все, необхідністю подальшої теоретичної та практичної розробки проблеми рівня домагань та самооцінки особистісного розвитку молодшого школяра та їх особливостей для їх врахування у ефективній педагогічній та психологічній роботі з даною віковою категорією. Для дослідження проблеми психологічних особливостей розвитку особистості дитини молодшого шкільного віку велике значення мають праці Л. Божович, Д. Ельконіна, М. Забродського, Г. Костюка, В. Котирло, Н. Лейтеса, С. Максименка, П. Якобсона та ін.

Формування особистості молодшого школяра – складний, тривалий і суперечливий процес. На її формування впливають такі чинники:

- біологічні (тип нервової системи, задатки);
- соціальні, а саме: провідна діяльність (в ній формується свідомість, самооцінка); вчитель, його особистісні якості (доброта, ввічливість); класний колектив (добррозичливі відносини формують позитивні якості); сім'я; вулиця; культура, музика, кіно [2].

Рівень домагань – бажаний рівень самооцінки особистості, який проявляється у складності мети, яку індивід ставить перед собою .

Чим вищий рівень домагань, тим важче їх задовільнити. Успіхи та невдачі в будь-якій діяльності суттєво впливають на оцінку індивідом своїх здібностей в цьому виді роботи: невдачі зазвичай понижують рівень домагань, а успіхи підвищують їх. Не менш важливим є і момент порівняння: оцінюючи себе, індивід свідомо чи несвідомо порівнює себе з іншими, враховуючи не лише власні досягнення, але і всю соціальну ситуацію в цілому.

Бажання підвищити самооцінку в тому випадку, коли людина має можливість вільно вибирати ступінь складності чергової дії, породжує конфлікт двох тенденцій: з одного боку – бажання підвищити рівень домагань, щоб відчувати максимальний успіх, а з іншого – знайти його, щоб запобігти невдачам [1].

На відміну від самооцінки, яка стосується вже досягнутого, домагання спрямовані на майбутнє. Їх реалізація дає змогу перевірити себе в конкретній діяльності. Домагання пов'язані з прагненням отримати визнання як з боку інших людей, так і від самого себе. Домагання – продукт досвіду, формується на його основі, пов'язані з престижем особистості, і тому часто стають одним з центральних мотивів досягнень у діяльності та активності взагалі. У окремої особи домагання можуть змінюватися залежно від успіхів та невдач, присутності людей, думка яких особливо важлива, тощо. Домагання можуть

стосуватися як конкретної діяльності, так і бажаної соціальної ролі. Вони характеризують спрямованість особистості.

Для реалізації поставленої мети нами було обрано наступні методики: моторна проба Шварцландера (для вивчення рівня домагань особистості); методика для визначення самооцінки та рівня домагань «Три оцінки» (А.Липкіної); анкета для визначення навчальної мотивації у молодших школярів (за Н.Лускановою). Дані методики виступили інструментом дослідження, виходячи з того, що вони вимірюють ті складові особистості, які є об'єктом нашого вивчення. Вибірка становила 80 дітей, учні 2-го та 4-го класів мукачівської загальноосвітньої школи.

Надзвичайно високий рівень домагань характерний для 8% учнів 2-го класу і 13% учнів 4-го класу. У ході експерименту вони демонстрували неадекватну реакцію на неуспіх, тобто після невдалих спроб у ряді спроб намічали для себе завдання ще більшої міри складності. Такий характер виборів вказує на те, що домагання цих випробуваних є неадекватними, завищеними у порівнянні з рівнем їх досягнень. Отже, суттєвих відмінностей у рівні домагань учнів 2-го і 4-го класів не було виявлено, хоч дещо простежується тенденція до оптимізації і, навіть, підвищення його.

Аналіз теоретичних та емпіричних досліджень дозволяє стверджувати, що самооцінка є необхідним елементом розвитку самосвідомості особистості. Завдяки здатності до самооцінки людина набуває спроможності самостійно спрямовувати і контролювати свої вчинки та дії.

У молодшому шкільному віці головною діяльністю є навчання, оцінка якого впливає на психоемоційний стан дитини. Вчитель є впливовим авторитетом для школяра, адже саме він оцінює результати навчання учня. Упродовж цього періоду школяр співставляє свої успіхи з самооцінкою. Тобто, маючи певні успіхи у різноманітних сферах, школяр не матиме підвищеної тривожності, адже ідентифікуватиме себе як успішну особистість.

Отже, від самооцінки та рівня домагань школяра залежить характер його спілкування, відносини з іншими людьми, успішність його діяльності, подальший розвиток його особистості. Адекватна самооцінка дає дитині моральне задоволення. Самооцінка, особливо здібностей і можливостей особистості, виражає певний рівень домагань, визначається як рівень завдань, які особистість ставить перед собою в житті і до виконання яких вважає себе здатною. Рівень домагань дитини і, отже, характер її самооцінки яскраво виявляються в різних ситуаціях вибору, як у важких життєвих ситуаціях, так і в повсякденній діяльності, в громадській роботі. Позитивна самооцінка – основа життєвого успіху дитини.

Література:

1. Коробко С.Л. Робота психолога з молодшими школярами: метод. посіб. / С.Л.Коробко, О.І.Коробко. — К.: Літера ЛТД, 2006. — 416 с.
2. Савчин М.В. Вікова психологія: навч. посіб. / М.В.Савчин, Л.П.Василенко. — К.: Академ-видав, 2006. — 360 с.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>